

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ПРИПИНЕННЯ ГРУПОВИХ ПОРУШЕНЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МАСОВИХ БЕЗПОРЯДКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 141–145

Питання охорони громадського порядку та недопущення групових порушень і масових безпорядків під час проведення масових заходів у переважній більшості країн покладається на правоохоронні органи — поліцію або міліцію. Яким чином діють підрозділи поліції під час проведення масових заходів — досить актуальне питання. Адже діяльність міліції України та її спеціальних підрозділів під час революції гідності здебільшого була злочинною, але щодо тактики діяльності вона певною мірою відобразила підхід, який використовується в більшості країн світу.

Питання діяльності поліції зарубіжних країн під час проведення масових заходів почало активно вивчатися одразу після проголошення незалежності України. Було підготовлено декілька дисертаційних досліджень [1; 2; 3; 4], монографічних праць [5; 6; 7] та велику кількість наукових статей. Проте питання особливостей діяльності поліції зарубіжних країн саме в питаннях припинення правопорушень під час проведення масових заходів та попередження групових порушень громадського порядку і масових безпорядків конкретно не висвітлювалося.

До завдань поліції належать питання охорони громадського порядку та громадської безпеки під час проведення масових заходів. Однак яким чином діють поліцейські підрозділи, чи порушують вони масово права людини, як це було в Україні, аналізу не піддавалося. Форми і методи діяльності поліції зарубіжних країн у згаданій сфері мають деякі відмінності порівняно з діяльністю міліції України, тому визначимо такі особливості та можливості застосування їх у роботі міліції України.

Питання охорони громадського порядку та громадської безпеки, припинення право-

порушень під час масових заходів у роботі поліції зарубіжних країн вивчалось під час підготовки і проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу (ЄВРО-2012). Було підготовлено низку наукових статей [8; 9], посібників [10; 11; 12], у яких розроблялася і вивчалася система роботи поліції зарубіжних країн під час проведення масових заходів та в разі виникнення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків. Робота поліції зарубіжних країн аналізувалася, але практичних пропозицій щодо вдосконалення діяльності міліції України було зроблено мало. В основному відсутність таких пропозицій пов'язана з різними підходами до систем побудови поліції та ставлення до проведення масових заходів.

Слід зазначити, що вивчення досвіду діяльності поліції зарубіжних країн у питаннях припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків під час проведення масових заходів показує, що поліція зарубіжних країн діє більш злагоджено та активно і використовує більше технічних та спеціальних засобів, при цьому дії поліції чітко регламентовані законодавством. Одним із факторів підвищення ефективності ді-

яльності поліції є також проведення заходів з попередження групових порушень громадського порядку та громадської безпеки під час підготовки до масових заходів.

З аналізу історичного розвитку поліцейських підрозділів ми бачимо, що більшість країн західної демократії зіштовхнулися з проблемою вибору найбільш придатної моделі організації охорони громадського порядку на рубежі XIX–XX ст., коли створювалися сучасні служби поліції і вперше почали проводитися організовані масові заходи. У цей період вже постало питання, як ефективно протидіяти порушенням правопорядку під час масових заходів та припиняти масові заворушення. Почали створюватися спеціальні підрозділи поліції, що використовувалися саме під час проведення масових заходів, тобто роль поліції почала диференціюватися у згаданій сфері.

При цьому країни з централізованою моделлю поліції створювали такі підрозділи на централізованій основі, а країни з децентралізованими моделями поліції створювали їх на місцевому рівні. Тобто поліція ставала більш наближеною до населення, але з іншого боку вона діяла більш безкомпромісно і використовувала всі засоби для припинення масових безпорядків під час проведення масових заходів.

Сучасний розвиток поліції вказує на те, що такі кроки виявилися правильними.

Якщо ми візьмемо Німеччину, де існує дворівнева система поліції, тобто є федеральна поліція і поліція земель, під час проведення масових заходів можуть використовуватись як підрозділи місцевої поліції, так і федеральної. При цьому існують чітко розроблені плани доставки підрозділів федеральної поліції до місць, де планується проведення масових заходів. Особливо це стосується проведення футбольних матчів, адже на сьогодні це наймасовіші заходи [12].

Організація діяльності поліції США під час проведення масових заходів збігається з організацією такої діяльності в Німеччині, проте в США в окремих випадках для припинення масових заворушень використовуються підрозділи Національної гвардії.

Слід звернути увагу на форми і методи діяльності поліції зарубіжних країн під час проведення масових заходів. Насамперед це стосується пропускнуго режиму. Поліцейські використовують різноманітні засоби з метою недопущення пронесення на місце, де мають проводитися масові заходи, недозволених предметів та речей. Це досягається декількома шляхами. Насамперед використовуються різні технічні засоби: металодетектори, спеціальні детектори, які є невидимими, рамки спеціальної перевірки тощо. В разі порушення правил поведінки та спроб пронесення заборонених предметів та речей на місце проведення масових заходів винні швидко ізолюються та притягаються до відповідальності.

Наступний шлях, який використовують поліцейські, — це залучення до охорони громадського порядку та громадської безпеки під час проведення масових заходів правоохоронців у цивільному одязі. Такий метод є дієвим для врегулювання таких інцидентів, як бійки, сутички та масові протиправні дії, що можуть виникнути на під час проведення масових заходів. За допомогою такого методу забезпечується присутність правоохоронців у натовпі з метою, насамперед, усунення джерел потенційного ризику та загроз, а також отримання на постійній основі надійної інформації щодо ситуації в середовищі учасників масових заходів. Такий метод також дає змогу проводити затримання правопорушників без привернення уваги та ізоляцію найбільш активних та агресивно налаштованих учасників масових заходів.

Останнім є метод постійного спостереження і контролю за поведінкою учасників масових заходів за допомогою технічних засобів. Наприклад, на стадіонах обладнуються десятки відеокамер, які призначені для спостереження за діями вболівальників і які постійно перебувають у полі зору працівників поліції. В разі виявлення порушень та неправомірних дій працівники поліції або самотійно, або за допомогою стюардів врегульовують ситуацію, при цьому відеозапис є доказом протиправної поведінки вболівальників, що є підставою для заборони їм у майбутньому відвідувати футбольні матчі.

Слід зазначити, що поліція під час проведення підготовки до масових заходів здійснює різні підходи, що спрямовані на попередження та припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків. Серед таких заходів основним вважається проведення роз'яснювальної роботи. Крім того, поліція попередньо визначає осіб, які організують і проводять масові заходи, а також їх відповідальність за допущені порушення.

Важливе значення під час проведення масових заходів мають також питання науково-обґрунтованого планування і використання різноманітних форм і методів припинення порушень [13].

Працівники поліції в разі виявлення порушень діють швидко і цілеспрямовано. Для цього поліцейські попередньо розташовуються у місцях, з яких можна швидко розгорнути водомети, бронетранспортери та іншу техніку, яка може використовуватися з метою припинення масових безпорядків та масових порушень громадського порядку.

Для припинення масових заворушень поліцейські використовують найперевіреніші технічні засоби, такі як різноманітні газові, світлошумові гранати, зброю з пластиковими та гумовими кулями. При цьому такі спеціальні засоби використовуються після попередження. Завдяки чітко розробленим попередньо планам поліцейські розосереджують натовп і проводять затримання найактивніших учасників масових заворушень. При цьому вони одразу доставляються до судів, які приймають рішення про покарання.

Окремо слід визначити індивідуальне спорядження поліцейських, які беруть участь у ліквідації масових порушень громадського порядку, що можуть виникати в результаті масових заходів. Вони мають досить міцні індивідуальні засоби захисту для активної протидії порушникам [14].

При цьому слід зазначити, що працівники регулярної, місцевої поліції здебільшого не беруть участь під час проведення спеціальних операцій, оскільки вони не мають ні відповідних навичок, ні відповідного оснащення.

Досвід держав-членів Європейського Союзу свідчить про те, що з метою припинення масових заворушень правоохоронцям, відповідно до законів про поліцію та інших нормативних актів, дозволено застосовувати озброєння, що належить до категорії нелетальної.

Зазначені нормативні акти можуть видаватися як центральними органами виконавчої влади, так і керівниками поліції, про що попереджуються всі громадяни.

Особливо відмітимо, що здебільшого особи, які порушували громадський порядок, вчиняли хуліганські дії під час масових заходів або стали учасниками масових безпорядків, можуть затримуватися поліцейськими на термін до 8 годин. Водночас вони повинні доставлятися до суду невідкладно, і судові органи працюють в таких випадках в будь-яку пору доби.

Особливостями роботи поліції зарубіжних країн щодо попередження хуліганства на стадіонах під час проведення футбольних матчів є так звана "футбольна розвідка", тобто використання різноманітних форм і методів оперативної роботи, яку наші правоохоронні органи, на жаль, не проводять. Це, з одного боку, дає можливість попереджувати правопорушення, а з другого — володіти ситуацією під час проведення футбольних матчів.

Слід звернути увагу і на психологічну та фізичну підготовку працівників поліції, які беруть участь у заходах з припинення масових заворушень. Такі підрозділи проходять постійні тренування та забезпечуються найновішою технікою для виконання завдань з охорони громадського порядку та громадської безпеки.

Отже, можна запропонувати використання в діяльності міліції України таких форм і методів з метою припинення порушень громадського порядку та масових заворушень:

- розроблення спеціальних схем щодо залучення правоохоронців у цивільному одязі під час проведення масових заходів. Вони можуть допомогти врегулюванню конфліктів, що виникають між учасниками масових заходів, та інцидентів, що можуть виникнути під час отримання надійної інформації щодо

ситуації в середовищі учасників згаданих заходів;

- обладнання місць проведення масових заходів технічними засобами спостереження. Це дасть можливість контролювати поведінку учасників масових заходів та прилеглої території, своєчасно реагувати на виявлені порушення та втручатися у перебіг подій в разі необхідності;

- розташування в місцях проведення масових заходів спеціальних транспортних засобів правоохоронних органів, водометів, бронетранспортерів, аварійно-рятувальних підрозділів, швидкої медичної допомоги та інших транспортних засобів, які можна використовувати під час виникнення масових заворушень;

- важливе значення щодо організації припинення правопорушень під час проведення масових заходів має також науково-обґрунтоване планування і використання всієї інформації, яка є в розпорядженні поліції;

- специфіка охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, на відміну від звичайних умов, вимагає введення певного режиму обмежень, що дає можливість забезпечити належний порядок. Такі обмеження мають за мету розосередження учасників масових заходів;

- вирішення питань притягнення до відповідальності за порушення, допущені під час масових заходів, повинно здійснюватися швидко і без зволікань, тому треба змінити законодавство.

Література

1. Січкарь В. О. Використання досвіду поліції зарубіжних країн в діяльності міліції України по забезпеченню прав і свобод людини (організаційно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. О. Січкарь; Нац. ун-т держав. подат. служби. — Ірпінь, 2007. — 223 с.

2. Мамай К. В. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження та припинення групових порушень

громадського порядку та масових безпорядків: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / К. В. Мамай. — К., 2014. — 210 с.

3. Возник М. В. Організаційно-правові засади управління органами внутрішніх справ при забезпеченні масових заходів: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 21.07.05 / М. В. Возник. — К., 2010. — 188 с.

4. Мартишко А. Ю. Адміністративно-правове забезпечення охорони громадського порядку ОВС під час проведення спортивних заходів: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / А. Ю. Мартишко. — К., 2010. — 248 с.

5. Матюхіна Н. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління: Монографія / Н. П. Матюхіна. — Х.: Консум, 2001. — 130 с.

6. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз: Монографія / О. С. Проневич. — Х.: Ніканова, 2011. — 509 с.

7. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран: организационно-правовые основы стратегии и тактика деятельности / А. В. Губанов. — М.: МАЭП, 1999. — 287 с.

8. Фатхутдінов В. Г. Визначення небезпеки порушення правопорядку під час проведення масових заходів: досвід країн-членів ЄС / В. Г. Фатхутдінов // Наук. вісник Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. — Дніпропетровськ, 2010. — № 3. — С. 18–29.

9. Фатхутдінов В. Г. Порівняльний аналіз визначення натовпів в Україні та країнах Європейського Союзу / В. Г. Фатхутдінов // Наук. вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ. — Львів, 2010. — № 2. — С. 10–17.

10. Казміренко Л. І., Андросюк В. Г., Абрамян В. Ц. Психологічне забезпечення діяльності працівників міліції під час проведення масових спортивних заходів: Навч. посібник / Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюк, В. Ц. Абрамян. — Чернівці, 2010. — 64 с.

11. Запобігання протиправній поведінці футбольних уболівальників: Практик. посібник / За заг. ред. О. В. Негодченка. — Дніпропетровськ, 2010. — 184 с.

12. Охорона громадського порядку під час проведення футбольних матчів: Навч. посібник / За заг. ред. В. В. Коваленка. — К.: КНТ, 2012. — 360 с.

13. Заросило В. О., Басс В. О., Курилін І. Р., Братков С. І. Організація діяльності поліції зарубіжних країн / За заг. ред. ректора Академії управління МВС В. Д. Гвоздецького. — Хм.: ЦНТЕІ, 2007. — 249 с.

14. Джурканин Т. Д. Кадровое обеспечение полиции США: Монография / Т. Д. Джурканин, А. В. Негодченко, В. А. Сергеевнин. — Днепропетровск: Лира ЛТД, 2003. — 360 с.

У статті розглядаються питання організації діяльності поліції окремих зарубіжних країн щодо попередження правопорушень під час проведення

масових заходів. Проаналізовано системи масових заходів та дій поліцейських підрозділів під час масових заходів. На основі аналізу запропоновано внесення змін і доповнень до законодавства та нормативних актів, що регулюють діяльність міліції України у зазначеній сфері.

В статье рассматриваются вопросы организации деятельности полиции отдельных зарубежных стран относительно предупреждения правонарушений во время проведения массовых мероприятий. Проанализировано системы массовых мероприятий и деятельности полицейских подразделений во время массовых мероприятий. На основе анализа предложено внести изменения и дополнения в законодательство и нормативные акты, которые регулируют деятельность милиции Украины в отмеченной области.

In the article the questions about the organizational activity of the police of some foreign countries concerning the warning of breaking of public order during mass actions are delivered. The analysis of the system of mass actions and the activity of police units during mass actions was done. At the base of the analysis the proposals as for the addings and changers to the existing legislation and normative acts which regulate the activity of militia of Ukraine in the named sphere were done.

Надійшла 19 липня 2014 р.